

A. E. Kersten, A. F. Manning, ed., *Documenten betreffende de buitenlandse politiek van Nederland 1919-1945. Periode C 1940-1945, V, 1 juli-15 december 1942* (Rijks Geschiedkundige Publicatiën Grote Serie 203; 's-Gravenhage: Martinus Nijhoff, 1987, xcvii + 828 blz., f125,-, ISBN 90 6890 195 8).

Wederom is een zeer informatief en bekwaam uitgegeven deel uit de RGP-serie bronnen voor de Nederlandse buitenlandse politiek beschikbaar gekomen: ruim 450 documenten, kort maar adequaat geannoteerd, voorafgegaan door een nuttige inleiding en een Engelstalige *List of Documents* met korte samenvattingen en gevolgd door enkele bijlagen en een personen- en een zakenindex, zodat men goed de weg kan vinden. Zoals in de knappe samenvattende inleiding ook wordt duidelijk gemaakt stond het buitenlands beleid van de Nederlandse regering te Londen in toenemende mate in het licht van de na-oorlogse internationale verhoudingen, de positie van Nederland daarbij en de na-oorlogse zaken meer in het algemeen (veelal zat daaraan een buitenlands-politiek aspect). Tussen de, overigens vaak ook heel boeiende, diplomatieke en ambtelijke stukken zitten af en toe, meestal uit andere dan officiële overheidsarchieven afkomstige, documenten die een meer persoonlijke kijk op de situatie geven. Niet zelden zijn dat de juweeltjes uit deze uitgave. Onbetwist hoogtepunt is wat mij betreft document 37, persoonlijke aantekeningen van Van Kleffens met betrekking tot het bezoek van koningin Wilhelmina aan president Roosevelt op 12 juli 1942. Omdat deze al eerder in de overigens zo teleurstellende mémoires van Van Kleffens zijn afgedrukt blijft een citaat daaruit hier achterwege. Dat men zich in de ambtelijke en ministeriële top enigszins zorgen maakte over de gang van zaken tijdens dat bezoek van de koningin aan de Verenigde Staten blijkt bijvoorbeeld uit een geheim en persoonlijk memorandum van de secretaris-generaal van algemene oorlogvoering A. H. J. Lovink voor Gerbrandy. Lovink schreef onder meer: 'Ik heb den indruk, dat HM sinds Haar aankomst in Amerika geheel in de sfeer der wispelturige Amerikaanse publieke opinie is gebracht en Haar thans de overtuiging is geschonken, dat zij met een Koninklijk politiek woord als bij toverslag de richtlijnen van de Amerikaanse na-oorlogse politiek inzake Nederlandsch-Indië in onzen geest kan kristalliseren. Indien er gegronde redenen bestonden dat zulks inderdaad mogelijk was, dan zou eenig risico kunnen worden aanvaard, doch ik twijfel daaraan. Mocht men deze laatste meening deelen, dan is HM de figurante in een propagandatooneel met als toeschouwers 500 vertegenwoordigers van alle Staten van Amerika uit alle groepen van de bevolking en een perstribune met tientallen Amerikaanse persvertegenwoordigers, waaronder zeker een aantal die wel eens willen hooren, wat de 'gekroonde emigratie' heeft te zeggen om daaruit goede munt (copie) te slaan'.

Opnieuw dus boeiende leesstof en tegelijk een waardevol hulpmiddel voor wetenschappelijk onderzoek.

J. C. H. Blom

L. de Jong, *Het Koninkrijk der Nederlanden in de tweede wereldoorlog*, Xb, eerste helft, *Het laatste jaar*, II ('s-Gravenhage: Martinus Nijhoff, 1981, vii + 763 blz., ISBN 90 247 9117 0); *Idem, Ibidem*, Xb, tweede helft ('s-Gravenhage: Martinus Nijhoff, 1982, 765-1543 blz., ISBN 90 247 9148 0).

Dit tweede deel in twee banden over het laatste oorlogsjaar is opnieuw een deprimerende geschiedenis van dood en verderf. In het eerste deel werden de invasie in Normandië, dolle